

Центар (бронзано доба, гвоздено доба, римски период, средњовековни период).

У централном делу савременог села, око парка и улице Ћ. Милетића, парохиске куће и школе, налазило се старо пространо насеље. Докази о његовом постојању су случајне природе и налажени су приликом обављања земљаних радова, најчешће копања темеља за куће или риљање башти. Судићи по прикупљеним комадима керамичких посуда то насеље је живело у горе наведеним периодима.

Делови керамичких посуда из бронзаног и гвозденог доба

Иберланд (гвоздено доба, сарматски период, средњи век).

Недалеко од оштре кривине пута који води од Јасенова према Стражи а у близини пруге и раскрснице према Банатској Суботици налазе се њиве по чијим се површинама проналазе изорани комади керамичких посуда са особинама наведених периода.

Делови керамичких посуда из Иберланда

Случајни налази делова керамичких посуда у Циглани

Циглана (сарматски гробови)

На периферији Јасенова у простору старе циглане приликом копања земље за израду цигала повремено су проналажени сарматски гробови као и делови керамичких средњовековних посуда.

Орешац: Жидовар, енеолит ?, бронзано доба, гвоздено доба, Келти, Дачани

На крајњој југозападној периферији данашњег села Орешца налази се велико, више од једног века познато, археолошко налазиште. Старо насеље, названо је у наше време именом Жидовар. Основано је на самом рубу лесне терасе у чијем се подножју налази широка долина Караша а некада и сам његов речни ток. Тиме се може сматрати да Жидовар припада десној обали реке, иако са њоме нема директни контакт. Сам тај положај, на истакнутом ободу природне терасе којом је омеђена С-З страна простране Карашке долине којом Караш протиче према свом ушћу у Дунав, дало му је кроз читаву историју трајања истакнути вишенаменски и стратегијски значај. Својом позицијом Жидовар се налазио наомак Дунавске долине али и посредно склоњен од разних немилих и неочекиваних узнемиравања који су у долину Караша долазили баш долином велике реке.

Погодан језичак на коме је Жидовар основан је вешто људско око спремно давно уочило па је на њему основано насеље брзо постало истакнута и препознатљива тачка долине. Способна да омогући својим житељима угодан и интензиван живот али и ефикасну одбрану у случајевима потребе. Ово насеље је по својим особинама јединствено у јужнобанатском простору и долини Караша. Могуће и шире јер се одликује силуетом тела, моћном вертикалном стратиграфијом са око бм дебелим наталоженим слојевима. Иако су на овоме локалитету обављана бројна археолошка ископавања она су у само једној скромној мери осветлила његов значај и судбину. Насеље са својим моћним слојевима, са бројним покретним налазима, лепим „панонским“ вазама, са остацима подова кућа, пећи, и у новије време једним налазом изузетно раскошне скривнице драгоцених украсних предмета из времена Скордиска као и несумњивим директним доказима да се у њему обављало топљење и обрада метала још у праисторијско време, на изванредан начин остало је недовољно објашњено и протумачено.

Жидовар је започео свој живот, по М. Лазићу⁹ у II миленијуму старе ере а основали су га житељи познате ватинске културе (развијено бронзано доба). Његов развој наставили су људи гвозденог доба Гава културе а млађе насеље, настављачи истог хронолошког периода, људи познате Басараби културе (VIII-VI старе ере). А у наставку, без прекида, носиоци босутске културе (V век). На истом месту је келтско племе Скордисци основало своје насеље у I веку старе ере да би га потом Дачани заузели и њиме господарили све до његовог замирања у I веку наше ере, доласком Римљана у Банат. Овако сажет хронолошки приказ моћног, тако значајног насеља и утврђења у долини Караша, ни мало не одговара улози и значају коју је оно имало. Резултати свих досадашњих истраживања нису у одговарајућој пропорцији са уложеним теренским радом, са бројним, малтене безбројним фрагментима керамичких и целих дивних посуда, бројних алатки... они само наговештавају велики значај и велику улогу овог насеља. Скромни изузетак у томе погледу означава дело вишегодишњег истраживача Жидовара Б. Гавела¹⁰ и у новије време раскошна публикација о тзв. жидоварском благу (Јефтић, Лазић, Сладић) која на репрезентативан али и спектакуларни начин даје детаљан приказ налаза оставе/скривнице пронађене 2001. године. Тако, сам почетак насеља, као и све његове основне етапе развоја, нису у довољно јасној мери документовани и научно аргументовано објашњени и то је велики минус не само за ово насеље већ и за српску археолошку науку у целини. Јер, увидом у слојеве овога насеља, који су били видљиви у профилима ископане стратиграфске сонде новијег датума као и широких откопа¹¹ лако се запажа велика, импресивна моћ самог насеља. Археолошки посматрано, из данашњег угла, Жидовар су чиниле бројне сукцесивне насеобине које су надслојавале једна другу. Има се утисак да су, свакако због релативно мале површине платоа на коме је Жидовар основан, кућни простори појединих етапа малтене наслеђивани па је током најмање два миленијума трајања наталожен слој дебљине од око бм. У откопаним просторима задивљује, на једној страни, моћ старих слојева прашинасте ситне земље и пепела који прекривају изванредно очуване основе-поднице стамбених објеката једнако као и чињеница што наследници нису уништавали куће, колибе и пратеће друге мање објекте својих претходника, на другој страни. Сасвим танким слојем земље, или делова растресених остатака дотрајалих и порушених кућа или колиба старог насеља, наследници су грубо равнали терен, затрпавали остатке старих кућа често са њиховим бројним покретним инвентаром и на нивелисаном простору једноставно подизали своје куће;

⁹ Жидоварско благо, Вршац-Београд 2006, 9. (у књизи је, узгред речено, наведена и сва литература о овом налазишту)

¹⁰ Branko B. Gavela, Keltski oppidum Židovar, Beograd, 1952.

¹¹ Буквић, сонда бр 1/93 из 1997. непубликовано, северном профили Сектора 2, Мадас1997,8. непубликовано, широком ископу Сектор 3, Јефтић, Лазић, Сладић 1997-2002., непубликовано, па свакако да у неко догледно време треба дочекати пуну публикувану документацију о резултатима обављених радова. Жидовар то заслужује.

оснивали своје ново насеље. Разлог за ово је нејасан и лако је могуће да има духовну односно културну подлогу. Континуитет живота на Жидовару је овом чињеницом видно обележен и истакнут, запањујуће испоштован кроз два миленијума. Поштовање претходног становања одржан је у целини и понављао од најстаријег насеља па до оног које је означило крај живота на његовом платоу. А. Јовановић је документовано утврдио да се то догодило у I веку наше ере¹² у време доласка Римљана у јужнобанатски простор.

Нажалост, погодни географски и повољни стратешки положај Жидовара у наше време није препознат као ни његова улога у раној металургији, у топљењу руда, обради метала што је свакако било од велике важности за овај део јужног Баната већ и знатно ширег простора.

Жидовар, источни изглед

У силуети Жидовара лако се уочава дебљина културног слоја од нивоа терасе до врха

Фотографије на страни 15

1. Ситуација и северни профил сонде 1/93 из 1997. године
2. Сектор 3 (Јефтић-Лазич-Сладић) 1997-2002 године, основа куће бронзаног доба
3. Сектор 3 (Јефтић-Лазич-Сладић) основа куће бронзаног доба, 2002. године
4. Северни профил у Сектору II/97-98 (Мадас), стратиграфија насеља са очуваним подовима кућа гвозденог доба
5. Северни профил у Сектору II/97-98 (Мадас), делимично очувана основа пећи из гвозденог доба
6. Северни профил, Сектор II/97-98 (Мадас) керамички лонац на поду куће гвозденог доба
7. Случајни налаз целе вазе гвозденог доба
8. Северни профил, Сектор II/97-98 (Мадас), основа пода и пећи са већим делом масивног керамичког лонца за прихватање топљене руде-млаће гвозденог доба
9. Северни профил, Сектор II/97-98 (Мадас), доњи део посуде за прихватање топљене руде (огозго)-млаће гвозденог доба
10. Северни профил, Сектор II/97-98 (Мадас), западни изглед профила са радним тимом

¹² Жидоварско благо, Вршац-Београд 2006

